

דְּבָרֵי יִשְׂרָאֵל

פְּרָשַׁת הַשְּׁבוּעַ לַעֲרֵי הַעֲאֵן

ערוך ע"י ישראל שלום דבורין
בהוצאת מכון דברי יושר

פְּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים שְׁקָלִים תַּש"פ ג'תתק"ל (404)

כִּי תֵבֵן בְּפִי הַ

תַּמְצִית עֲנִינֵי הַפְּרָשָׁה בְּשֵׁלּוֹב פְּרוּשִׁים וְדְרוּשִׁים

א. החופר בור ברשות הרבים ונפל לתוכו שור או חמור ונזק.

ב. שור תם שלא נגח שלש פעמים, שנגח שור אחר, וקבל בעל השור הנזק תשלום על סך מחצית הנזק ולא יותר משונו של השור המזיק, לדגמא, אם ערכו של השור המזיק הוא חמשים שקלים, והנזק שהוא גרם מערך במאה וארבעים שקלים, ערכו של "חצי הנזק" הוא שבעים שקלים, אך הנזק וקבל רק חמשים שקלים כי זה שונו של השור המזיק, דין זה הוא רק בשור תם ולא בשור מועד.

אם השור מועד, כלומר שנגח בפעם השלישית, ישלם בעליו את מלוא הנזק.

ג. הגונב שור או כבש ושחטו או מכוו, ישלם הגנב פי חמש מדמי השור ופי ארבע מדמי השיה, תשלומים אלו נקראים "תשלומי ארבעה וחמשה".

ד. דין "בא במחטרת", גנב הנכנס לבית לגנב פאשר יש שם אנשים ונכר הדבר שאם יתנגדו לו הוא מסגל להרוג, מתיבה התורה להרגו כדי להנצל, ולא רק אם בא להרגו מתר להשכים עליו ולהרגו, אלא כל אחד המציק לזולתו מתר למנוע את ההצקה על ידי השבה למציק באותה מטבע, ולא כדי שתפתח מריבה ומחלוקת גדולה מכך אלא רק כדי למנוע את המשך ההצקות והנזקים.

ה. דין "תשלומי כפל", אדם שהוכח שהוא גנב, ישלם על גנבתו פי שנים משווי החפץ.

ו. אם בהמתו של אדם הציקה על ידי שאכלה מזון של אחר, ישלם בעל הבהמה את מה שהציקה בהמתו.

ז. אדם שהדליק אש ברשותו ולא השגיח עליה והאש התפשטה והציקה, ישלם המבעיר את מלא סכום הנזק.

בחמש, מפרכט התורה את דיני ארבעת השומרים, שומר חנם ושומר שכר, שוכר ושואל.

נקרא גם על דיני מפתה ומכשפה והאסור לחיות חיים של בני אדם עם בהמה, וכן אסור הקרבת קרבן לעבודה זרה והענש הכרוך בכך.

התורה מזכירה ומזהירה על היחס הנדרש מאתנו אל הגור ועל הזהירות הגדולה המוטלת עלינו מלצער ויתום בנוסף לאסור הפללי לצער יהודי.

נקרא על מצוה גדולה וחשובה של הלואת כסף ליהודי הנצרך ועל הדינים והציוויים הכרוכים בה, כגון שלא לתבע ממנו את הכסף בחזקה אפילו שהגיע זמן הפרעון, ולא לקחת רוח על ההלואה - רבית ונשך.

נלמד גם על כך שלמלנה מתר לקחת משכון מהלונה ובמקרים מסוימים מצוה המלנה להחזיר את המשכון לפנה בשעות ובזמנים שהוא זקוק לו לצורך נהול חיוו התקיינים, ובתוך כך מדגישה התורה את גדל הזהירות הנדרשת מאתנו שלא יגרם צער לפנה בגלל המשכון שנמצא ביד המלנה.

נקרא על גדל הזהירות המוטלת עלינו בכבודם של הדינים ומלך ישאל והאסור לקללם חס ושלום ולהקל בכבודם.

ילדים יקרים וחביבים!

פרשת השבוע נקראת ג'ן המצוות, על שם חמשים ושלש המצוות המפורטות בה, לא נצליח לפרט את כלם במאמר זה אך נשתדל להזכיר את רבן ולפרט יותר את המצוות הרבות העוסקות בענינים שבין אדם לחברו, דיני ממונות וניזקין.

הפרשה נפתחת בדיני שהורו של עבד עברי, כדי שזכור שעד לא מזמן עבדים היינו במצבים ועל כן התורה מצוה אותנו לנהג בכבוד בעבד ובגמא עבריים, ולשלחם חפשי בשנה השביעית, והקדימה התורה מצוה זו לכל שאר דיני הממונות המפורשים בפרשה, ללמדנו להעדיף תמיד את המשא ומתן והמסחר עם אחינו מבני ישראל.

התורה מפרשת את דינו של העבד שאינו רוצה לצאת לחפשי, אשר רוצים את אנו להזכירו את היעוד האמתי של יהודי בעולם הזה - להיות עבד למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ולא עבד לעבדים.

נלמד את דיני אמה עבריה אשר אביה מכרה, על הקונה לזכור שאמה זו בת ישראל היא, ועליו לכבדה כבוד הראוי לה, ועל כן לאחר שש שנים או בהגיעה לגיל שתים עשרה עליו להשחררה אם לא ישאנה לאשה או ישיאנה לבנו.

הפרשה ממשיכה בפרוט דיני אדם המזיק את גופו של הזולת, בתשעה מקרים.

א. ההורג ישראל במזיד - חייב מיתה.

ב. ההורג ישראל בשגגה - חייב גלות בעיר מקלט.

ג. המכה אביו או אמו ופצע אותם - חייב מיתה.

ד. הגונב נפש מישראל - חייב מיתה.

ה. המקלל את אביו או את אמו - חייב מיתה.

ו. המכה את חברו ויגרם לו תבילה או צער חייב לשלם חמשה סוגי תשלומים, לעתים את כלם ולפעמים רק את חלקם, התשלומים הם עבור נזק, צער, הוצאות רפוי, שבת - דמי בטול מלאכתו, ודמי בשתו.

ז. המכה את עבדו הפגוע, ומת העבד מיד - חייב מיתה. אך אם מת העבד רק לאחר מספר ימים, פטור האדון.

ח. אדם המכה אפילו בשוגג אשה מעוברת, כגון במהלך קטטה עם אדם אחר, ובגלל המכה נולד ילד מת, עליו לשלם קנס. ובמקרה שגם האשה נאזקה, ישלם המכה כדין המכה את חברו.

ט. המכה את עבדו הפגוע, עד שאבד העבד את אחד מאבריו, יצא העבד לחפשי.

לאחר שפרטה התורה דיני אדם המזיק אדם, מפרכט התורה דיני שור המזיק אדם, אם הרג את האדם - יהרג השור, ואם השור מועד שפך הרג שלש פעמים, גם בעליו ישלם תשלום הנקרא כפר, ואם השור רק הזיק את האדם, וקבל הנזק תשלום עבור הנזק.

התורה ממשיכה לפרט את דיני ניזקין כגון שממונו של אדם שהזיק את ממנו של הזולת, שהמכנה המשותף שלהם שדרכם להזיק ושמיכתם מטלת על בעליהם, וכן את דיני אדם הגונב ממנו.

כִּי הָיָה בְּפָרְחָהּ תְּמַצִּית עֵינֵינוּ הַפְּרִשָּׁה בְּשִׁלּוֹב פְּרוּשִׁים וְדְרוּשִׁים

המאחר עד לפני עלות השחר.

עוד מצנה אותנו התורה להביא את הבכורים לבית המקדש. ומזהירה אותנו בפעם הראשונה מתוך עוד פעמים מלבשל בשר בחלב או לאכול או להנות מהתעוררת.

שתי מצוות נוספות נאמרות בהלקח האחרון של הפרשה בהתייחס לבואם העתידי של ישראל אל הארץ, שלא לברות ברית עם שבעת העממים, ולא להושיב עבודה זרה בארץ ישראל.

בהלקח האחרון של הפרשה נקרא על ההבטחה שה' מבטיח לישראל להביאם אל הארץ, ובתוך הדברים רומזת התורה שבגלל חטאי ישראל בנייתם לא תהיה בדרך הנעלה ביותר קשה בראשם, אלא על ידי מלאך. יחד עם זה התורה מזהירה את ישראל כי בבואם אל הארץ לא יעשו כמעשי הגוים, ובזכות שייעשו את רצון ה' הם יברכו ולא יפגעו גם חוללים ונאריכו ימים הם וממונם.

באותו ענין מתארת התורה את הדרך בה תכבש הארץ לפניכם, כאשר הצרעה תטיל ארס בעיני האמות והם מתים, אך יושבי הארץ לא יגרשו מיד מהארץ, אלא מעט מעט, כדי שלא תהפך הארץ לשקמה שורצת חיות.

בסיום הפרשה חוזרת התורה אל הימים שלפני מתן תורה, כדי סיון ואמר הקדוש ברוך הוא למשה לעלות אל הר סיני, ויחד אתו אהרן נדב ונאביהוא ושבעים מזקני ישראל אשר נשארם ומשתחיים מרחוק, ומשה נגש לבדו אל הערפל.

באותו היום חוזר משה לבני ישראל ומצנה אותם על ההכנות למתן תורה, וחוזר להם על המצוות שהצטוו קודם והעם מקבלים את הדברים ומתחנבים לעשות את כל אשר יצוה ה'.

לאחר מכן כותב משה את התורה מבראשית ועד ליום מתן תורה ואת המצוות שהצטוו במכה, ובבקר המחרת בה' בסיון, משכים משה ומקריב קרבנות ומזה מדמם על בני ישראל כדי להכניסם בברית ה', והעם שבים ואומרים כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.

הפרשה מסתיימת בעלית משה להר סיני לאחר מתן תורה למשך ארבעים יום וארבעים לילה כדי לקבל בסופם את לוחות הברית, ובנתים הוא ממנה את הזקנים שישפטו את העם עד שישוב, ובכל אותה העת יחושע בן נון משרתו שהתלנה אליו נותר למרגלות ההר בהמתנה לרדתו של רבו לאחר ארבעים יום.

לאחר קריאת פרשת השבוע נקרא את פרשת שקלים שהיא הראשונה מארבע הפרשיות שתקנו חז"ל לקרא כל שנה מראש חדש אדר עד ראש חדש ניסן לזכרון ארבעה דברים, והם: שקלים, זכור, פנה והחדש.

הפרשה הראשונה שאותה יקראו בשבת זו - 'פרשת שקלים' לזכרון מצות מחצית השקל שהיו מחנבים לתת לקפה שממנה היו לוקחים קסף לקרבנות צבור בבית המקדש, קפה זו נקראת בלשון חז"ל - לשכה.

בכל שנה ושנה בראש חדש ניסן היו מתחילים להקריב את הקרבנות האלו, מהתרומה החדשה שנתנו באותה שנה, ולכן בתחלת חדש אדר היו משמיעו על השקלים, להזכיר לכלם שביאו את השקלים ללשכה לקראת ראש חדש ניסן.

בזמן הזה שעדן לא זכינו לראות בבנין בית המקדש, ועל כן אין מצות מחצית השקל נוהגת, בכל זאת אנו קוראים בתורה בפרשה זו, כדי שתחשב לנו הקריאה בתורה כאלו קיימנו את המצוה בפעל, כפנתו ובשלמה פרים שפתינו (הושע יד, ג).

ומציאים השבת שני ספרי תורה לקריאת התורה, בראשון קוראים בפרשת משפטים, ובשני קוראים את הפסוקים שבתחלת פרשת פי תשא, העוסקים בענייני מחצית השקל, ומפטיירים בפסוקים מספר מלכים ב (פרכק יב) שבהם נזכרו נדבות לבדק הבית בימי המלך יהואש.

שבת שלו ומבכר!

ולמד על מצות ההקפדה בסדר נתינת מתנות הפהונה מהצומח, בתחלה בכורים ואחר כך תרומה.

התורה חוזרת ומזכירה את מצות פדיון הבן הבכור כדי למדנו שבדומה לפדיון הבן שנעבד רק לאחר שעברו שלושים יום מלדתו, כך גם צריך בעל בכור הכבשים והעזים לטפל בבכור בשלושים יום הראשונים ואחר כך נותנו לפתח.

עוד צוה התורה שרק לאחר שיעברו שבעת ימים מההמלטה מתר לשחוט את בן הבמה או להקריבו קרבן.

מזכירה לנו התורה שאנחנו זכינו להתקרב להשם ויתברך ולהיות עם קדוש, אך כדי להיות קדושים מדגיש השם ויתברך שעלינו להתנזר מאכילת נבלות וטרפות, ואת בשר הטרפות משליכים לכלבים בשכר זה שהם לא הרצו את לשונם לבני ישראל במצרים בגלל הפסח, ומכאן למדנו דבר גדול, שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה וברייה, אפילו אם קלב שעשה מעשה טוב, יזכה לשכר על כך.

נקרא גם על אהד הלאוין המזהירים מלקבל לשון הרע באסור, ועל הצווי המטיל על הדון שלא ישמע את טענת בעל דין אחד שלא בפני בעל הדין השני, צווי זה אינו רק על דין אלא הוא צווי לכלם שלא לשמוע דבר רע על האולת אלא אם כן יש תועלת ברוכה משמיעה זו, ועל האסור לקבל את עדותו של אדם קשע הפסול לעדות אפילו על דבר אמת, וכן על הצטרפות להעיד עדות אמת עם עד שבעצמו לא ראה את המעשה ומעיד בלי שראה.

נמצא צוים נוספים ביצד הדנינים מכריעים את הדון במקרה של מחלוקת ביניהם בדיני נפשות ובדיני ממונות, גם צווי זה אינו מיוחד רק לדנינים בבית דין אלא על כל אחד ואחד מישראל להזהר ולהשמר מהאסור להצטרף לקשעים שעושים שלא כדין אפילו אם הם רבים ונאחזו מן המעוט.

מצנה נוספת שנלמד בענין זה, היא המצוה שלא לשנות מאמתות הדון בגלל רחמים שמתעוררים בלב הדון על בעל דין עני או מסכן, אלא כל דין זה נדון לאמיתותו.

גם צווי זה נאמר לא רק לדנינים אלא גם לכל אדם שרואה שנעשה ענל לאולת, אין לו לרחם על עושה הענל בגלל מסכנותו ולהצדיק את מעשהו בגלל מסכנותו, והדבר מצוי בחסר הידיעה כאשר עני רב עם עשיר שלא בצדק, ומתוך שלב האנשים מתמלא רחמים על העני, דנים את העשיר לחובה על לא ענל בכפו.

מתוך מצוה זו של המלכת ההלכה על הרגש, מצנה אותנו התורה במצוות השבת אבדה וסיוע בהקמת משא אפילו של יהודי שרחמנא לעולו התדרדר לדיוטא נמוכה שמתר לשונאו.

בשלושת הפסוקים הבאים התורה מצנה את הדנינים שלא להטות את הדון משום סבה שהיא, להתרחק מהשקר, לא להפך את דינו של מי שניצא זכאי בדיני נפשות ולא לקחת שחד בשום צורה שהיא ואפילו לשם קיום משפט צדק.

ושוב חוזרת התורה על האסור לצער את הגר, וזו עוד פעם מתוך שלושים ונשש פעמים שמזהירה על כך התורה ופעמים מהם בפרשתנו.

נקרא על מצוות השמיטה ושמירת השבת, וכתבה אותם התורה סמוכים זה לזה למדנו שגם בשנת שבת הארץ חנבים לשמור את יום השבת.

התורה מזהירה אותנו לקיים את כל מצוות העשה שצוהה ולהזהר מלהזכיר בפינו שמות של עבודה זרה ואפילו לצדק סימן דרך, וכן לא לעשות שתפות עם גוי כדי שלא יגיע מן לידי שבועה בשם עבודה זרה.

נקרא על מצות עלוה לרגל בשלש רגלים, מצוה המטלת על כל זכר מישראל, ועל האסור לשחוט קרבן פסח בעוד שיש ברשותנו חמץ שלא התבער.

מצוה נוספת בדיני קדשים למדנו בפרשה, שלא להותיר את חלב הקרבן מיום אחד למחרתו, אלא להעלותו על המזבח לכל